

اظهار نظر کارشناسی درباره:
«طرح تشکیل سازمان مبارزه با مفاسد اقتصادی»

مشخصات طرح

دوره نهم - سال اول

شماره ثبت:

۲۴۴

شماره چاپ:

۴۷۰

تاریخ چاپ:

۱۳۹۲/۲/۱۸

نام دفتر:

مطالعات حقوقی

مقدمه

تحلیل هزینه‌های بسیار بالای سیاسی، اقتصادی و اجتماعی فساد موجب گردیده در چند دهه اخیر مبارزه با فساد به اولویت اصلی بسیاری از کشورها مبدل گردد. آنچه بیشتر گرایش و عزم دولت‌ها را در امر مبارزه با مفاسد اقتصادی و اداری، جدی‌تر می‌سازد مطالبه و خواست مردم در مهار معضل مبارزه با مفاسد اقتصادی می‌باشد. از این رو تقریباً تمام دولت‌ها به منظور ارتقای رشد، افزایش ثبات و کاهش فقر در کشور خود مبارزه با فساد را در سطوح مختلف بین برنامه‌های خود گنجانده‌اند.

در کشور ما نیز اقدامات مختلفی در این خصوص صورت پذیرفته است که البته این گزارش درصدد ارزیابی اقدامات مزبور نمی‌باشد. آنچه مسلم است این است که این اقدامات گرچه تا حدودی مؤثر واقع گردیده است اما وقوع جرائم و مفاسد مهم به‌ویژه در سال‌های اخیر نشان داده است که در مبارزه با این‌گونه مفاسد موفقیت چشمگیری حاصل نشده است. از این رو با آسیب‌شناسی صورت گرفته درخصوص عدم موفقیت و پیشرفت در مهار مفاسد کلان اقتصادی پیش‌بینی تأسیس سازمانی با عنوان سازمان مبارزه با مفاسد اقتصادی در طرح مورد بحث در دستور کار مجلس شورای اسلامی قرار گرفته است.

قبل از تبیین ضرورت تأسیس چنین سازمانی باید خاطر نشان نمود که انتخاب و استفاده از کلمه سازمان برای این نهاد بیشتر با هدف اقتداربخشی به این مجموعه بوده است لذا نباید تصور شود که این طرح در پی تشکیل یک سازمان با مختصات و ویژگی‌های متعارف سازمان‌ها و ارگان‌های دیگر براساس معیارهای مشخص شده در قانون مدیریت خدمات کشوری می‌باشد لذا این سازمان اساساً یک سازمان دولتی محسوب نمی‌گردد. بلکه هدف تأمین نهادی چابک و کارآمد می‌باشد نهادی که بتواند در کمترین زمان ممکن با مدیریت ویژه پرونده‌های جرائم اقتصادی نتیجه مطلوب را محقق سازد. در این گزارش سعی می‌گردد با پرداختن به کلیات این طرح ضرورت وجود چنین سازمانی مورد بررسی و تبیین قرار گیرد.

تبیین ضرورت تصویب طرح

چنانچه اشاره گردید در سال‌های اخیر اقدامات متعددی درخصوص مبارزه و مهار مفاسد اقتصادی در کشور صورت گرفته است اما علیرغم این تلاش‌ها پیشرفت و موفقیت قابل ملاحظه‌ای در این خصوص حاصل نشده است. به همین جهت ضرورت پیش‌بینی یک نهاد مستقل که بتواند عهده‌دار امر مبارزه با مفاسد اقتصادی باشد و خلأهای موجود را برطرف نماید احساس می‌گردد. در ادامه به برخی از این خلأها و ضرورت وجود چنین نهادی برای برطرف نمودن این خلأها اشاره می‌گردد:

۱. عدم وجود دستگاه یا سازمان خاصی که کارویژه و رسالت اصلی آن مبارزه با مفاسد اقتصادی باشد

اگرچه درحال حاضر دستگاه‌های مختلفی ازجمله دیوان محاسبات کشور و سازمان بازرسی در کشور وجود دارد اما از آنجا که رسالت و کارویژه اصلی هیچ‌کدام مبارزه با مفاسد اقتصادی نمی‌باشد لذا امر مدیریت و پاسخگویی در قبال شیوع و وقوع مفاسد اقتصادی همواره با ابهاماتی روبرو بوده است. در ادامه به برخی از این دستگاه‌ها و محدودیت‌های آنها در مبارزه همه‌جانبه با مفاسد اقتصادی می‌پردازیم.

دیوان محاسبات کل کشور

مسئولیت و کارویژه دیوان محاسبات طبق قانون اساسی صرفاً نظارت بر اجرای دقیق بودجه و انتشار گزارش‌های تفریح بودجه به‌صورت سالیانه می‌باشد. از این رو حوزه وظایف و اختیارات دیوان محاسبات محدود است و فقط می‌تواند بخش محدودی از وظایف مربوط به مبارزه را پوشش دهد.

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۴۰۱۳۲۵۹

تاریخ انتشار:

۱۳۹۲/۷/۲۸

سازمان بازرسی کل کشور

این سازمان نیز در اجرای اصل یکصد و هفتاد و چهارم قانون اساسی صرفاً به منظور نظارت بر حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین در دستگاه‌های اداری تشکیل گردیده است. از این رو این سازمان نیز با توجه به وظایف ذاتی خود در مبارزه جامع و فراگیر با مفاسد با دو محدودیت جدی مواجه است. اول اینکه قلمرو اقدامات سازمان به انجام بازرسی و تهیه گزارش و در مواردی ارائه گزارش به مراجع قضایی منتهی می‌گردد و لذا اقدامات بعد از ارسال پرونده به دستگاه قضایی از حیطه اختیارات سازمان خارج می‌باشد و دوم اینکه به لحاظ فعالیت نظارتی نیز بازرسی این سازمان به دستگاه‌های اداری اختصاص دارد.

وزارت اطلاعات

رسالت و مسئولیت اصلی وزارت اطلاعات نیز کشف توطئه‌ها و فعالیت‌های براندازی، جاسوسی، خرابکاری و اغتشاش علیه استقلال و امنیت و تمامیت ارضی کشور می‌باشد. اگرچه به موجب برخی قوانین از جمله قانون ارتقای سلامت اداری برخی از وظایف مربوط به کشف و پوشش اطلاعاتی بر عهده این وزارتخانه گذاشته شده است، اما به نظر می‌رسد با توجه به آزمایشی بودن برخی از این قوانین از جمله قانون مورد اشاره از یکسو و توجه به وظایف ذاتی این وزارتخانه از سوی دیگر محدودیت‌هایی را برای این وزارتخانه در جهت مواجهه با مفاسد اقتصادی به وجود می‌آورد. همچنین باید توجه داشت آنچه در طرح مورد بحث پیش‌بینی شده است منافاتی با وظایف محوله به وزارت اطلاعات نداشته و این طرح در صدد مدیریت بخشی به انجام هرگونه فعالیت پراکنده در مواجهه با مفاسد می‌باشد.

نیروی انتظامی

اگرچه کشف جرائم اقتصادی و تعقیب این قبیل مجرمین در حیطه اختیارات و وظایف عام نیروی انتظامی به عنوان متولی کشف و تعقیب مجرمین قرار می‌گیرد اما باید عنایت داشت که عمدتاً برخورد و کشف جرائم اقتصادی که به جرائم یقه سفید و پنهان معروف هستند در مقایسه با جرائمی که خشونت‌بار بوده و در زمره جرائم مشهود هستند در اولویت اقدامات نیروی انتظامی قرار نمی‌گیرد و لذا همواره امر کشف و تعقیب این قبیل مجرمین با محدودیت‌هایی از جمله فقدان نیروهای متخصص در این قبیل جرائم مواجه بوده است.

۲. فقدان مدیریت ویژه پرونده‌های مربوط به مفاسد اقتصادی

بررسی و ملاحظه برخی پرونده‌های مهم نشان می‌دهد تنها در مواردی این مبارزه به نتیجه رسیده است که بعد از بروز فساد، مدیریت پرونده از سوی بالاترین مقامات اعمال شده است. از این رو پیش‌بینی تشکیلاتی که زیر نظر مستقیم رئیس قوه قضائیه باشد و بتواند به صورت مستمر و با در اختیار داشتن امکانات و نیروهای لازم در پیگیری و مدیریت این‌گونه پرونده‌ها نقش مؤثری ایفا نماید لازم و ضروری می‌باشد.

۳. فقدان ارتباط سیستماتیک و انسجام در مبارزه با مفاسد اقتصادی بین دستگاه‌های مختلف

به دلیل نبود ارتباط ارگانیک و سیستمی بین دیوان محاسبات و سازمان بازرسی کل کشور و... از پتانسیل نظارتی موجود استفاده کافی نمی‌شود و همپوشانی‌های زیادی در عرصه نظارت و بازرسی پدید می‌آید. پیش‌بینی شورای راهبردی مبارزه با مفاسد اقتصادی در این طرح می‌تواند خلأ وجود این ارتباط سیستماتیک را برطرف نماید.

۴. فقدان نیروهای نخبه و متخصص

فقدان قضات ویژه و پلیس ویژه و نیروی اطلاعاتی و بازرسی ویژه با اختیارات لازم و هماهنگی لازم برای مبارزه با فساد یکی دیگر از عوامل مهم عدم موفقیت کنترل جرائم اقتصادی به شمار می‌رود. در ماده (۶) این طرح، رئیس سازمان مکلف گردیده است با همکاری مراجع اطلاعاتی و انتظامی و با گزینش تعدادی از بهترین نیروهای ذیربط که دارای حسن سابقه و انضباط کاری و مالی باشند به تشکیل ضابطین خاص جرائم اقتصادی اقدام نماید. همچنین در ماده (۴۳) تربیت و آموزش نیروهای متخصص مربوط به مبارزه با این قبیل جرائم پیش‌بینی شده است.

۵. فقدان دادرسی و دادگاه‌های تخصصی جرائم اقتصادی

محاکم در نظام تشکیلاتی قوه قضائیه به دو دسته محاکم اختصاصی و محاکم تخصصی تقسیم می‌گردند. دسته اول، دادگاه‌های اختصاصی که در واقع با محوریت ویژگی و خصوصیت مرتکبین تأسیس می‌گردد؛ همچون محاکم نظامی و یا دادگاه‌های اطفال در برخی کشورها. دسته دوم دادگاه‌های تخصصی می‌باشد که محوریت این نوع دادگاه‌ها در واقع نوع جرم ارتکابی می‌باشد که ویژگی‌های جرم ارتکابی ضرورت تشکیل دادگاه تخصصی را به وجود می‌آورد. پیش‌بینی دادگاه‌های جرائم اقتصادی به عنوان یکی از ارکان سازمان مبارزه در واقع با هدف رسیدگی‌های تخصصی و فنی موجود در این نوع از جرائم قابل تحلیل می‌باشد.

جمع‌بندی

مبارزه با فساد امری پیچیده و چندجانبه است و ریشه‌ها و تبعات گسترده‌ای در حوزه‌های مختلف اقتصادی، اداری، اجتماعی و سیاسی دارد. از این رو مدیریت و تعیین یک نهاد مستقل کارآمد و چابک برای مبارزه با این پدیده امری کاملاً ضروری و لازم به شمار می‌رود. از این رو هدف اصلی از تأسیس این سازمان پیش‌بینی یک نهاد دائمی و مقتدر به منظور مدیریت ویژه و ساماندهی امر مبارزه با مفاسد اقتصادی در کشور می‌باشد. این نهاد می‌تواند با ایجاد هماهنگی مؤثر در بین سایر نهادهای متولی حوزه پیشگیری جرائم اقتصادی و همچنین برخورداری از رکن قضایی متخصص و متعهد با برخورد قاطع و بازدارنده با مجرمان اقتصادی زمینه‌های سالم‌سازی عرصه اقتصادی کشور و جلوگیری از وارد آمدن پیامدهای جبران‌ناپذیر به کشور را فراهم آورد. لازم به ذکر است دستگاه‌های نظارتی موجود، معارض و مغایر با سازمان مورد پیش‌بینی در این طرح نمی‌باشد بلکه کار آنها کمک به مبارزه با فساد اقتصادی و تمهید مقدمات مبارزه است. از این رو تصویب کلیات این طرح مورد پیشنهاد می‌باشد.